

Проведение различных мероприятий во внеаудиторной деятельности способствует разнообразию учебного процесса, созданию непринужденной атмосферы и положительных эмоций посредством приобщения к чужой культуре и погружения студентов-иностранцев в реальные ситуации общения с целью приобретения новых ценностей, установок и паттернов поведения, важных для достижения успеха в иной социокультурной действительности.

Список литературы

1. Воронежцева А.А., Черная О.В. Содержание предметно-практического компонента социопрагматической компетентности студентов-иностранцев. // Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи: зб.наук.праць / [Упоряд. Ю.І.Колісник-Гуменюк]. Львів: СПОЛОМ, 2019. Вип.5. С. 93–97.
2. Воронежцева А.А., Черная О.В. Когнитивный компонент как один из структурных компонентов социопрагматической компетентности студентов-иностранцев // Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи: зб.наук.праць / [Упоряд. Ю.І.Колісник-Гуменюк]. Львів: СПОЛОМ, 2017. Вип.1. С. 252–256.
3. Воронежцева А. А., Черная О.В. Некоторые особенности социальной адаптации студентов-иностранцев к социокультурной среде вуза // Актуальні проблеми навчання іноземних студентів на сучасному етапі: матеріали між нар. наук.-практ. семінару, м. Суми, 28–29 лютого 2012 р. Суми: Сумський державний університет, 2012. С. 103–105.
4. Сурыгин А. И. Дидактический аспект обучения иностранных учащихся (основы теории обучения на неродном для учащихся языке). СПб: Изд-во «Нестор», 1999, 391 с.
5. Черная О.В. Особенности введения в новую социокультурную среду студентов – иностранцев // Социальное здоровье: теоретические подходы, модели, технологии развития: Матер. международной научно-практической конференции 18 ноября 2008года / ТГУ имени Г.Р.Державина. Тамбов: Издательский дом ТГУ им. Г.Р.Державина, 2008. С. 150–152.
6. Черная О.В. Формирование социопрагматической компетентности студентов-иностранцев в вузе: дисс... канд. пед. наук: 01.03.12 / Тамбовский гос. ун-т. Тамбов, 2012. 231 с.

УДК 372.881.1:[378.147.31+378.147.88+378.14.015.62]

Гарник Людмила, кандидат політичних наук, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та експертизи товарів, НТУ «ХПІ»

Снігурова Ірина, старший викладач кафедри української, російської мов та прикладної лінгвістики, НТУ «ХПІ»

Столярова Наталія, старший викладач кафедри соціально-економічних дисциплін Навчально-наукового інституту міжнародної освіти ХНУ імені В.Н. Каразіна

Романьок Людмила, старший викладач кафедри гуманітарних наук, НТУ «ХПІ»
Харків, Україна

ПОДОЛАННЯ МЕНТАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ БАР'ЄРІВ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Анотація. Сучасна вища освіта спрямована на всебічний розвиток особистості її здобувача, професіоналізм та потенціал якого визначають професійні здібності, набуті ним знання, а також загальна культура, яка включає високі моральні якості, відповідальність, комунікабельність, толерантність, володіння іноземними мовами, соціальну мобільність, конкурентоспроможність і затребуваність як фахівця на ринку праці. Втім мовна підготовка –

опанування іноземної мови за професійним спрямуванням є доволі складним педагогічним завданням, яке постає як перед фахівцями з мовної підготовки іноземних студентів, так і перед педагогами-предметниками, які викладають фахові дисципліни іноземними мовами. У статті подано авторське бачення проблеми подолання ментально-культурних бар'єрів, які постають перед викладачами та здобувачами вищої освіти під час опанування ними іноземної мови за професійним спрямуванням.

Ключові слова: мовна підготовка за професійним спрямуванням, психологічні аспекти опанування іноземної мови, психолінгвістика, процесний підхід.

Garnyk Liudmyla, PhD (Political Science), Associated Professor of Entrepreneurship, Trade and Goods Expertise Department, NTU "KhPI"

Snihurova Iryna, Senior Lecturer of Ukrainian, Russian Languages and Applied Linguistics Department, NTU "KhPI"

Stolyarova Nataliya, Senior Lecturer of Socio-Economic Disciplines Department, Educational-Scientific Institute of International Education, V.N. Karazin Kharkiv National University

Romanyok Liudmyla, Senior Lecturer of Humanity Science Department, NTU "KhPI"
Kharkiv, Ukraine

COPING OF MENTAL-CULTURAL BARRIERS IN PROCESS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGE ON FUTURE PROFESSION

Abstract. Contemporary higher education focuses on universal development of its competitor's personality, whose proficiency and potential are identified by professional competences, obtained knowledge, and also general culture, that includes: high moral values, responsibility, communicative skills, tolerance, foreign languages mastery, social mobility, competitiveness and needed specialist on labor market. Anyhow language training – learning foreign language on future profession is very sophisticated pedagogical task, with which are faced teachers specialized in foreign language preparation of foreign students and also teachers of professional disciplines taught in foreign languages. Article represents authors' vision of coping of mental-cultural barriers problem with which are faced teachers and higher education competitors in process of learning foreign language on future profession.

Key words: language preparation on future profession, psychological aspects in learning foreign language, psycholinguistics, process approach.

У добу інформаційного суспільства вільне володіння не лише рідною мовою за професійним спрямуванням є не тільки вимогою сьогодення, а також й невід'ємною частиною підготовки як іноземних, так й вітчизняних здобувачів вищої освіти. Отже, проблема подолання ментально-культурних бар'єрів у процесі опанування іноземної мови не втрачає своєї актуальності. Незаперечним також є факт того, що глобальні виклики та загальнолюдські проблеми сучасності тісно пов'язані з питаннями формування світогляду й пошуку сенсу життя - зони комфорту в соціокультурній реальності сьогодення. Формування світогляду людини припадає на період навчання у виші або коледжі, коли у свідомості людини формується система уявлень про світ та її місце у ньому, життєві позиції та пріоритети, ідеали, принципи пізнання та діяльності, ціннісні орієнтації. Якщо світогляд часто інтерпретується як рефлексія особистості на результати та наслідки її взаємодій з багатовимірною моделлю сучасного світу, то опанування іноземних мов, у тому числі за професійним спрямуванням, є формуванням конструктів філософії міжкультурного спілкування,

зокрема механізмів подолання ментально-культурних бар'єрів (стереотипів), розвиток комунікативних компетенцій та інформаційної культури особистості.

Серед численних праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, що розширюють дискурс обраної нами теми, можна виділити наступні напрями, які є найбільш близькими до її предмету: (1) дослідження природи соціальних стереотипів та уявлень, які виникають у процесі становлення світогляду людини (К. Юнг, С. Московічі, Е. Дюркгейм, Л. Леві-Брюль); (2) лінгвістика та лінгвокультурологія (О. Шепель, Т. Баранова, В. Франкл та інші); (3) педагогіка вищої школи та філософія спілкування (О. Заветний, О. Дусавітський, Л. Яворовська, О. Пономарьов та інші); (4) питання дидактики й методології викладання іноземних мов та (5) мовна підготовка іноземних здобувачів вищої освіти. Зважаючи на міждисциплінарний характер, а також доволі великі масиви релевантної інформації, метою нашого дослідження визначимо характеристику основних психологічних аспектів ментально-культурних бар'єрів та шляхів їх подолання здобувачами вищої освіти в процесі опанування ними іноземної мови за професійним спрямуванням (рис. 1).

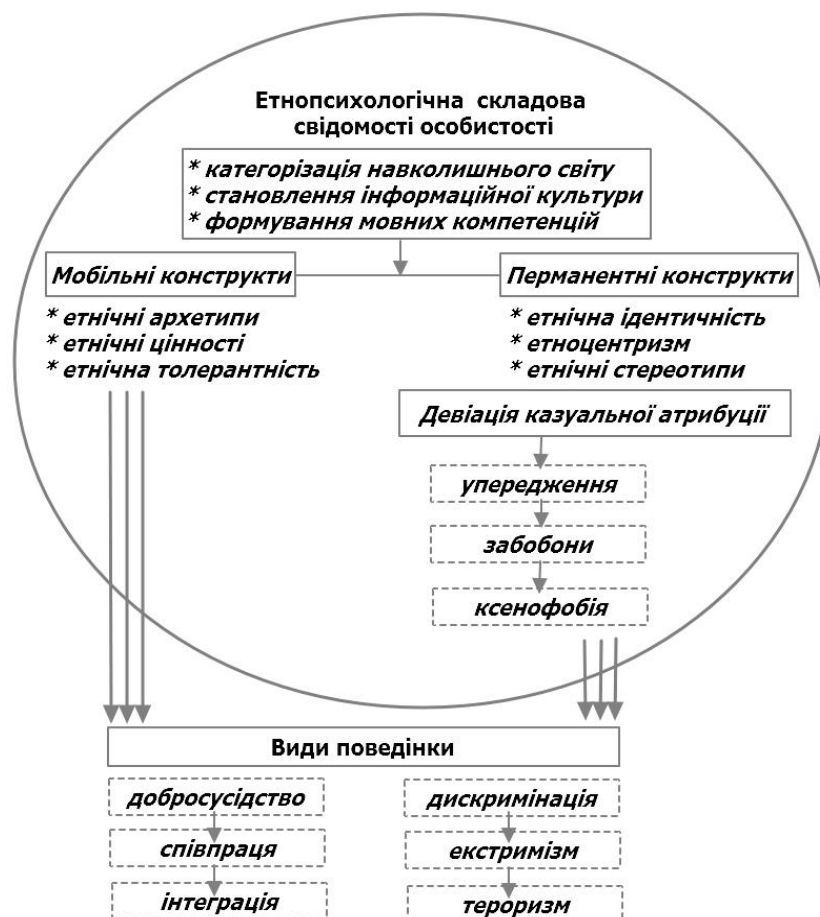

Рис.1. Психологічні аспекти формування ментально-культурних бар'єрів

Зазвичай підґрунтям для формування ментально-культурних бар'єрів є девіація казуальної атрибуції, тобто складні ситуації, коли людина постає перед дилемою правильного вибору життєвого рішення в умовах невизначеності та

браку інформації. У такому випадку людині притаманно ототожнювання відомих їй фактів з причинами та наслідками, які лежать поза зоною її розуміння. Найчастіше спілкування іноземною мовою за професійним спрямуванням для багатьох здобувачів вищої освіти створює казуальний дефіцит – брак інформації (брак словникового запасу, навичок міжкультурного спілкування, знань тощо) для встановлення причинно-наслідкових зв'язків між явищами, логічне пізнання яких ускладнюють численні фактори різної природи. Так, А.Б. Чистякова, акцентує увагу на аспекті діяльності та взаємодії викладача та здобувача вищої освіти (таблиця 1) [6, с. 290], проте така модель не враховує психофізіологічних, культурно-ментальних і когнітивних особливостей опанування іноземної мови за професійним спрямуванням. Це може негативно вплинути на якість і результати навчання.

Таблиця 1.

Мовна підготовка здобувачів вищої освіти за професійним спрямуванням

№ з/п	Категорія	Діяльність викладача	Діяльність здобувача вищої освіти
1	Мета	Навчання іноземної мови як засобу оволодіння спеціальністю.	Опанування іноземної мови за професійним спрямуванням.
2	Зміст	Окреслити коло профільних предметів. Скласти словник ключових термінів за професійним спрямуванням, на їх основі створити посібники, навчальні та методичні матеріали, презентації.	Засвоїти лексику, необхідну для опанування знань з фаху.
3	Результати	Розвинути навички використовувати міжпредметні зв'язки у викладанні іноземних мов.	Вміння використовувати лексико-граматичний матеріал у навчанні.
4	Контроль	Оцінювати адекватність педагогічної діяльності обраній меті.	Оцінка рівня мовної підготовки за фахом.

Розв'язати цю проблему можливо лише за умови застосування процесного підходу до викладання іноземної мови за професійним спрямуванням, тобто координації взаємодій викладача з групою здобувачів вищої освіти (рис. 2). Незаперечним є факт, що методики викладання іноземних мов спираються на особливості кодування та сприйняття інформації. Зазвичай людина спілкується із зовнішнім світом через п'ять видів комунікації: (1) зір – важливий канал сприйняття інформації; (2) кінестетика – предметно-статичне кодування інформації (альтернатива зору); (3) слух; (4) сенсорно-емоційний та (5) мовно-мовленнєвий типи сприйняття інформації. Засвоєння навчального матеріалу залежить від того, чи здатні викладач і здобувачі вищої освіти знайти спільну мову, враховуючи індивідуальні особливості сприйняття інформації під час спілкування. У цьому викладачеві стануть у нагоді методики діагностики особливостей сприйняття інформації студентами, а також методики діагностики психологічних характеристик студентської групи [5, с. 21-55]. На методи

кодування інформації та особливості сприйняття інформації накладає відбиток рід занять й обрана спеціальність, властивості когнітивної системи.

Рис. 2. Опанування іноземної мови за професійним спрямуванням

Таблиця 2.

Характеристика систем навчання

№ з/п	Категорія	Характеристика
1	Студентоцентричне навчання	Навчання спрямовано на самовдосконалення особистості як здобувача вищої освіти, так і викладача [1, с. 41].
2	Беззмístовне навчання	Типова для багатьох вишів модель: запам'ятовування та переписування матеріалів лекцій, де концентрація зусиль сфокусована на контролі якості не процесу навчання, а його результатів (залишкових знань).
3	Усвідомлене навчання	Партнерство викладача та студента в навчальному процесі: вони самостійно оцінюють свої знання (оцінка студента, групи, викладача). Студенти мають право самостійно обирати мову викладання основних курсів, а також додаткових гуманітарних дисциплін, які сприяють опануванню іноземної мови за фаховим спрямуванням і навичок міжкультурної комунікації [4, с. 2-4].

Так, у гуманітаріїв найбільш розвиненими є образне мислення та мовнологічна форма подання інформації, а завдання викладача полягає у формуванні переходу від образного сприйняття інформації до логічно-мовного. Але навіть конфлікт стилів викладу та сприйняття навчального матеріалу може мати позитивні наслідки: розвиток нових навичок та набуття додаткових компетенцій з медіації. Психологічні та маніпулятивні аспекти взаємодії між викладачем та студентською групою беруть свої витoki у гуманістичній психології, тому сьогодні якість мовної підготовки здобувачів вищої освіти безпосередньо залежить від запровадженої системи навчання (таблиця 2).

Таблиця 3.

Особливості роботи зі студентськими групами

№ з/п	Стадія розвитку студентської групи	Характеристика
1	Група-адаптація (підготовчий факультет, перший курс або перший рік перебування в Україні)	Організаційний етап. Група створена з людей, у яких різні життєвий досвід і світогляд. У здобувачів вищої освіти активно проходить пристосування до навчального процесу, засвоєння загальних вимог, норм і традицій нового соціокультурного середовища. У групі переважає формальна структура, а колективна робота є слабо вираженою, продуктивним є лише спілкування в парах або мікрогрупах (земляки, сусіди по гуртожитку, єдиновірці тощо). На цьому етапі викладачеві важливо чітко та логічно побудувати навчальну роботу, визначити основні правила поведінки й критерії оцінювання досягнень студентів в опануванні іноземної мови за фахом.
2	Група-комунікація (другий курс або другий рік перебування в Україні)	Група активно обмінюється інформацією, формує спільну думку, співпрацює з питань оволодіння новими знаннями за фахом. Шляхом комунікації формуються ціннісні орієнтації та настанови, симпатії-антипатії, а також угруповання за інтересами та боротьба за лідерство. На даному етапі викладач може залучити групу до роботи над спільними науковими проектами, проводити семінарські заняття у формі дебатного клубу тощо.
3	Група-ідентифікація (третій – четвертий курси або третій і четвертий роки перебування в Україні)	У кожного з групи формується почуття незалежності в процесі міжособистісного спілкування, який проходить на рівнях: емоційному (здатність до емпатії), ціннісно-світоглядному (прийняття норм, цінностей, традицій групи) та поведінковому (відтворення зразків поведінки). Цей етап є найбільш плідним у саморозвитку кожного учасника групи, участі у науково-дослідницькій роботі та набутті мовних компетенцій за фаховим спрямуванням.
4	Група-колектив (четвертий – п'ятий курси або четвертий і п'ятий роки перебування в Україні)	На цьому етапі завершується успішна інтеграція учасників студентської групи в згуртований колектив – саморегульований соціальний організм, добре пристосований до спільно-індивідуальної діяльності. Організованість, співпраця, психологічна сумісність групи сприяють викладачу й студентам обрати оптимальні форми навчальної та науково-дослідницької діяльності, що сприяє успішному виконанню завдань і більш повному розкриттю індивідуального творчого потенціалу кожної особистості, а також успішному подоланню ментально-культурних бар'єрів у процесі опанування іноземної мови за фаховим спрямуванням.

Джерело: [3, 5].

Але успішне подолання ментально-культурних бар'єрів під час опанування іноземної мови за фахом має зв'язок з категорією колективних уявлень (стереотипів) про будову світу, соціальні знання й норми, які передаються між поколіннями, породжують відповідні соціальні почуття та моделюють соціальну поведінку [2, с. 213]. Часто зародження стереотипів провокує труднощі з встановленням причинно-наслідкових зв'язків між соціальними явищами й подіями: якщо бракує інформації та простежується низький інтелектуальний рівень, то за інших рівних умов часто людина хибно трактує причини й наслідки тих чи інших явищ. Так формуються ментально-культурні бар'єри, запорукою успішного подолання яких є організація викладачами роботи зі студентськими групами. Знання психологічних особливостей розвитку студентської академічної групи як колективу в процесі професійної підготовки у виші допомагає викладачеві обрати ефективні методики, засоби та форми організації навчання (таблиця 3).

Підсумовуючи викладені вище аспекти психологічного, методичного та міжкультурно-комунікаційного характеру, які безпосередньо впливають на процес опанування іноземною мовою за фахом, зазначимо:

(1) під час організації навчального процесу викладач має врахувати етап розвитку студентської групи й індивідуальні особливості сприйняття інформації студентами, щоб підібрати оптимальну методику та формат проведення занять;

(2) лекційні й практичні заняття повинні сприяти створенню в колективі доброзичливої атмосфери, стимуляції спілкування, скороченню психологічної дистанції між учасниками студентської групи, формуванню чітких критеріїв оцінки успішності навчання;

(3) для досягнення високих результатів у мовній підготовці (опануванні іноземної мови) за фаховим спрямуванням викладачам спільно з керівництвом вишів потрібно розв'язати лише дві проблеми – створити сприятливі умови для отримання здобувачами вищої освіти глибоких фундаментальних знань і змінити існуючі нині підходи до організації науково-педагогічної роботи, які зосереджено на оцінюванні якості лише результатів, а не самого процесу навчання;

(4) при корегуванні освітніх програм треба враховувати не лише специфіку соціально-психологічного розвитку, але й індивідуальні та вікові особливості здобувачів вищої освіти, на основі чого планомірно стимулювати процес їх інтелектуального розвитку й набуття мовно-комунікативних та інших компетенцій за фахом.

Список використаної літератури:

1. Лінгвістика. Лінгвокультурологія: Міжкультурна й міжмовна комунікація і проблеми, питання, вирішення. Колективна монографія. / За загальною редакцією проф. О. Шепеля. Том 2, частина 2. Дніпро: Акцент ПП, 2018. 342 с.
2. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика. Монографія / За ред. С. Максименка, В. Зливкова, С. Кузікової. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2015. 430 с.
3. Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура. Збірник наукових праць. / За заг. ред. А. Гудманяна, О. Ковтун. Київ: НАУ, 2017. 480 с.
4. Програма навчальної дисципліни «Міжкультурна комунікація в міжнародному бізнесі» для студентів усіх спеціальностей усіх форм навчання / Укладачі: Т. Колбіна, О. Олексенко. ХНЕУ імені С. Кузнеця, 2016. 22 с.
5. Психологія студентської групи: на допомогу кураторам. Вип. 2. / Укладачі: Л. Яворовська, Т. Чугуй, М. Філон та інші. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. 84 с.
6. Чистякова А.Б. Комунікативні потреби та навчання мові іноземних студентів у виш. Методологія та практика лінгвістичної підготовки іноземних студентів: матеріали науково-практичної конференції. Випуск 5, 2011. С. 280-291.

УДК 378.4.016.02:811.111

*Дацько Юлія, канд.філол.наук, доцент
Львівський національний університет імені І. Франка
м.Львів, Україна*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглядаються психологічні особливості дорослих, їх відношення до процесу вивчення англійської мови як іноземної у зрілому віці та ймовірні шляхи мотивації для досягнення мети – спілкування англійською.

Ключові слова: психологічні особливості дорослих, навчання англійської мови, мотивація.

*Datsko Yuliya, PhD (Philology), Associate Professor
I. Franko Lviv National University
Lviv, Ukraine*

SOME PECULIARITIES OF TEACHING ENGLISH TO ADULTS

Abstract. The article dwells upon the psychological peculiarities of adults, their attitude towards the process of learning English as a foreign language as well as possible ways of motivating adult students to reach the goal – communication in English.

Key words: psychological peculiarities of adults, English language teaching, motivation.

Many people seek for the help of English teachers to be able to speak and understand English as the universal language. The majority of these non-native English speakers are adults. EFL teachers for adults must be aware of the fact that the learning patterns of an adult slightly differ from that of a child.

Although every child, regardless of an intellectual level, is equally gifted at acquiring the language, it does not seem to be the case with adults. Some adults can learn a foreign language with something close to native fluency; others will retain a